

УДК 343.13

В.В. Король

кандидат юридичних наук,
заступник декана Прикарпатського
юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доцент

СУДОВА КУЛЬТУРА ТА СУДОВА ЕТИКА ЯК ВАЖЛИВІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСАДИ ГЛАСНОСТІ І ВІДКРИТОСТІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Гласність – це один з найважливіших проявів демократичності держави, основа демократії, її фундамент, оскільки тільки інформованість громадян надає їм можливість із знанням справи брати участь в управлінні державою.

Повна, правдива і своєчасна інформація про всі сторони державного і громадського життя свідчить про довіру і повагу до людей, їх здатності у всьому правильно розібратися, залучає їх до управління справами держави і тим самим піднімає громадянську активність. Гласність є «управою» на владу; гласність дає можливість громадянам контролювати усі гілки влади, формувати про них певну думку і певним чином впливати на формування владних органів та їх діяльність.

Центральною ланкою будь-якої правової системи є судочинство. Це сфера державної діяльності і громадського життя, в якій ідеї правової держави знаходять найбільш яскраве втілення. Суд урівноважує фактичну нерівність між могутньою машиною обвинувальної влади і «маленькою людиною», і тому саме в цій сфері гласність, в першу чергу, повинна бути нормою життя [1, с.19]. За належного здійснення правосуддя гласність і відкритість судової діяльності сприяє утвердженню в суспільстві авторитету судової влади та права в цілому.

При цьому посада судді безспірно відноситься до тих професій, моральний аспект в яких відіграє основоположну роль. Як зазначає

А. Музиченко, це професії, де «об'єктом праці» виступають живі люди, де в процесі професійної діяльності відбувається вторгнення у внутрішній світ людини часто в критичних життєвих ситуаціях. Відповідно до професіоналів, які займаються такою діяльністю, суспільство висуває не тільки вимоги загальної моралі (що стосуються будь-якої людини незалежно від професії), але і специфічні моральні вимоги. Більше того, моральність представника такої професії буде показником рівня професійності [2, с.84].

Саме тому вагомий вплив судової культури та судової етики простежується і при виконанні завдань, що стоять перед гласністю та відкритістю кримінального провадження.

Ступінь наукової розробки проблеми. Питання *судової культури* в свій час досить активно обговорювалися в радянській юридичній літературі [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9 та ін.]. Детально досліджувався і вплив судової культури на забезпечення гласності кримінального процесу [10, с.92-112; 11, с.123-129]. Однак, в сучасних реаліях це явище незаслужено обділене увагою наукових дослідників. Питання ж *судової етики* досліджувалися як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій юридичній літературі (І.Л. Самсін [12], В.В. Завальнюк [13], В.В. Городовенко [14], С.В. Подкопаєв [15], О.М. Овчаренко [16], О.С. Кобліков [17], Н.В. Радутна [18] та ін.). Однак, поза увагою науковців залишився вплив судової етики на реалізацію засади гласності та відкритості кримінального провадження. В свою чергу, й судова реформа поступово утверджує нові підходи до нормативної регламентації етичних стандартів суддівської професії.

Постановка завдання. У даній статті ми спробуємо довести, що судова культура та судова етика є необхідними передумовами реалізації засади гласності та відкритості кримінального провадження, підкресливши їх важливе значення для забезпечення цієї засади та провівши загальний огляд елементів культури судової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чому ж судова культура є саме передумовою забезпечення гласності, а не, скажімо, її гарантією [10, с.92] чи просто явищем, яке має супроводжувати

гласність? Як видається, перш ніж відкрити двері судового засідання потрібно бути впевненим, що ця відкритість буде сприяти тим завданням, які стоять перед гласністю судового процесу.

Відсутність елементарного такту у відношенні суддів з учасниками процесу, упереджене ставлення до них, нехтування окремими процесуальними нормами може викликати зовсім протилежний завданням гласності ефект «перекреслити всю діяльність суду у здійсненні правосуддя» [11, с.124]. Це, зокрема: зниження авторитету судових органів [19], а отже і недовіра до правосуддя; зниження рівня правової культури громадян, що проявляється в негативній установці щодо виконання вимог закону (про яке правове виховання можна говорити, коли у присутніх складається враження, що справа вже вирішена до початку її розгляду в суді); зменшення судової аудиторії або відсутність публіки в залах судового засідання, що виключає можливість громадського контролю за діяльністю суду, дотриманням прав і законних інтересів учасників судового провадження тощо.

Таким чином, ми спостерігаємо своєрідне «замкнуте коло», а тим «вузлом», на якому «замикається», без руху вперед, здійснення завдань кримінального провадження є судова культура.

Досить вдале визначення поняття «судової культури» подає З.В. Макарова: «... сукупність досягнень у сфері правозастосовної діяльності в суді, які реалізуються через високий рівень розумової (інтелектуальної – *авт.*), моральної, естетичної освіти (та виховання – *авт.*) суддів, прокурорів, адвокатів, що виражається в їх професійній діяльності через суворе дотримання прав і законних інтересів громадян, політичної лінії суспільства і держави, правових, моральних і естетичних норм, а також широке запровадження в судову практику елементів наукової організації праці» [11, с.126]. Однак, і це визначення потребує корекції. Зокрема, вказівка на суворе дотримання «політичної лінії суспільства і держави» не відповідає вимозі незалежного здійснення правосуддя.²

² Політична воля суспільства і держави повинна бути втілена в законі, який має стати опосередкованим виразником її для суду. Відповідно, орієнтиром для судової діяльності має стати принцип верховенства закону та визначені в законі завдання кримінального провадження. Крім того, на несумісність судової та політичної діяльності вказує ч. 2 ст. 127 Конституції України.

Отже, судова культура – це сукупність досягнень в сфері правозастосовної діяльності в суді, які реалізуються через високий рівень інтелектуальної, моральної, естетичної освіти та виховання суддів, прокурорів, адвокатів, що виражається в їхній професійній діяльності, яка спрямована на здійснення завдань кримінального провадження, через суворе дотримання прав і законних інтересів громадян, правових, моральних і естетичних норм, а також широкого запровадження в судову практику елементів наукової організації праці.

В юридичній літературі немає єдиної точки зору і у визначенні елементів культури судової діяльності. Різні автори по-різному визначають її складові частини [3, с.28; 5, с.190; 7, с.43; 8, с.95-96; 10, с.93; 11, с.128]. Найбільш вдалою, як видається, є структура поняття судової культури, запропонована О.Д. Бойковим. Зокрема, до елементів культури судової діяльності автор відносить: 1) правову культуру; 2) професійну майстерність учасників судового провадження; 3) моральні засади судової діяльності; 4) судовий етикет; 5) організацію праці в суді [3, с.28].

Процесуальна діяльність державних органів, службових осіб і громадян відрізняється від інших видів діяльності тим, що порядок її докладно врегульовано законом. Передбачений кримінальним процесуальним законом порядок усієї кримінально-процесуальної діяльності органів, які ведуть процес, та інших його учасників, як і порядок вчинення і оформлення окремих процесуальних дій, прийняття, оформлення і звернення до виконання процесуальних рішень називається процесуальною формою [20, с.30]. З огляду на засаду законності, суд та інші учасники провадження зобов'язані чітко і неухильно дотримуватися всіх вимог чинного законодавства. Недопустимим є і найменший відступ від закону, порушення його. Тобто дотримання процесуальної форми та засади законності є безпосереднім і прямим проявом правової культури суддів, прокурорів, адвокатів.

Закону підпорядковані всі без винятку державні органи і громадські організації, службові особи і громадяни, але судді... і присяжні підпорядковані тільки закону [21, с.230]. Хоча й зберігають своє значення

такі юридичні гарантії, як перевірка законності й обґрунтованості судових рішень, як, дисциплінарна, а при наявності підстав та у встановленому законом порядку – кримінальна відповідальність суддів, але вони мають досить віддалений у часі характер і не завжди можуть реагувати на дрібні порушення закону. Можливість же прямих вказівок суду є недопустимою відповідно до вимог принципу незалежності суддів (окрім заяв і клопотань учасників судового провадження і то, називати їх вказівками можна лише досить умовно). Майже в кожному судовому засіданні можна зустріти ці дрібні відступи від процесуальної форми, незначне процесуальне спрощення, деякі натяжки в оцінці доказів і т.д. Сукупність же таких «дрібниць» негативно впливає на відправлення правосуддя, знижуючи довіру до суду і повагу громадян як до правоохоронної діяльності, так і до права [3, с.31].

Все це додає особливої ваги внутрішній установці суддів на суворе й чітке виконання абсолютно всіх вимог закону, тобто їх правовій культурі.

Як зазначає З.В. Макарова, «однією з причин, яка «вивела» публіку із зали суду і значно скоротила гласність судового розгляду, є безграмотні, невиразні судові промови професійних юристів» [11, с.109]. Надзвичайно важливою є роль судових промов у забезпеченні переконливості судових процесів, а, отже, – й у їх доступності до слухачів. Підтвердження цього ми знаходимо і у висловах відомих мислителів: «є три причини, які збуджують довіру до промовця, тому що є рівно стільки речей, в яких ми віримо без доказів, – це розум, доброчесність і благо прихильність... Крім цих (трьох причин – *авт.*) немає ніяких інших. Якщо таким чином слухачам видається, що оратор має усі ці якості, вони неодмінно проймаються до нього довір'ям» (Арістотель); «Якби ми так само досконало говорили, як ми відчуваємо, тоді б оратори зустріли мало незговірливих слухачів» (Ліхтенберг); «Якщо прагнеш переконати, прагни насамперед сподобатись, прагни, щоб голос твій звучав гармонійно, щоб кожен склад твій був ясно відбитий, щоб головні пункти у твоїй промові та її висновках звучали сильно й голосно. Все повинно захоплювати. Якщо ти говориш не так, тоді краще не говорити зовсім» (Ф. Честерфілд) [22, с.239-241].

Та ораторське мистецтво є лише однією із складових професійної

майстерності учасників провадження, яка повинна «повернути» публіку у зали суду. Це – і вміння підтримувати діловий хід судового процесу [10, с.102-103], і досконале знання права та суміжних галузей знань (кримінологія, криміналістика, судова психологія, педагогіка та ін.) [3, с.33].

Та особливої уваги заслуговують моральні засади судової діяльності.

У своїй діяльності суд керується нормами процесуального законодавства. Але законодавство, яким би воно не було досконалим, не може охопити всю різноманітність і складність відносин, що виникають у сфері правосуддя. У більшості випадків юридичний критерій оцінки ситуації чи вчинку, доповнюється суддями критерієм добра і справедливості. Норми моралі в судовій діяльності мають підвищене значення. Це пояснюється специфікою цієї діяльності і необхідністю «проникати» у внутрішній світ людини, впливати на людину як на особистість і часто приймати безпосередньо участь в її долі; високими моральними (а нерідко і правовими) вимогами, що ставляться суспільством до професійних учасників судового провадження, висловленням їм великої довіри; необхідністю підтримання високого соціального і морального престижу професій; високо значимою, а деколи і вирішальною роллю морального фактора, моральних якостей особи до виконання професійних обов'язків і правил позаслужбової поведінки... [23, с.32].

В юридичній літературі немає однозначності й у визначенні поняття «судової етики» [3, с.34; 6, с.10; 8, с.33; 24, с.5-14; 25, с.10; 26, с.13]. Аналіз наведених наукових дефініцій дає змогу виділити такі загальні ознаками судової етики: вона ґрунтується на загальних моральних засадах; охоплює діяльність усіх професійних учасників судового провадження; є вченням про моральні норми службової діяльності та позаслужбової поведінки зазначених осіб.

Значний вплив судової етики простежується і при виконанні завдань, що стоять перед гласністю кримінального провадження. Так, етична культура судового процесу сприяє зростанню авторитету судових

органів та формуванню громадської довіри до правосуддя [27, с.17, 19, 77], має велике значення і для здійснення судом виховної (превентивної) функції [3, с.35; 10, с.96; 11, с.124]. За допомогою висвітлення морального змісту принципів і норм правосуддя судова етика сприяє їх засвоєнню, як важливих соціальних цінностей.

Професійний суддя – це організатор, ведучий в судовому розгляді. Етична вихованість судді розглядається як одна із ознак професійної придатності. Саме від судді залежить рівень виховного (превентивного) впливу процесу. Як зазначає В.В. Леоненко, в обов'язки судді входить: слідкувати за тим, щоб критика адвокатом доводів обвинувача і критика прокурором доводів захисту не переходила б меж дозволеного законом і мораллю, не допускати постановку ними свідкам, потерпілому, обвинуваченому навідних питань, швидко і рішуче присікти прояви грубості, безкультурності [8, с.106-107].

Недостойна ж поведінка самого судді підриває громадську довіру до нього та судової системи в цілому. Довіра громадськості вимагає, щоб суди були не лише незалежними і неупередженими, а й виглядали такими в очах громадськості [27, с.17].

Як стверджує суддя Верховного Суду України Л.І. Григор'єва, «можна зрозуміти і певною мірою вибачити юридичні помилки, що зумовлюються, насамперед, складністю активного процесу законотворення в нашій державі... Однак ніколи не можна зрозуміти і простити факти свинства, брутальності, зарозумілості суддів, вчинення ними аморальних проступків і фальсифікації судових документів» [27, с.77].

Безперечно, пересічного громадянина не цікавить, молодий суддя чи старий, хворий він чи втомлений, в доброму він гуморі чи заклопотаний особистими проблемами. Громадянин прийшов до суду шукати захисту і справедливості, він очікує від судді тільки цього, і тому його не обходить, з яких причин не вирішується професійно і своєчасно його спір. Супроти тих, хто перетворює суддівську незалежність у суддівське свавілля, розуміє незалежність судді як незалежність від закону, хто вчиняє проступки, які ганьблять честь судді, підривають авторитет судової влади, слід діяти жорстко, рішуче, але, водночас, адекватно поведінці

таких суддів.

Так, всього за два роки (2012-2013) за порушення присяги судді Вищою радою юстиції було внесено подання про звільнення з посад більше 20 осіб [28]. До прикладу, в Канаді останні 30 років було тільки 2 випадки, коли порушувалось питання про зміщення суддів з посади – ще до закінчення розгляду справ, судді самі пішли у відставку [27, с.76-77].

До прикладів аморальної поведінки, несумісної з посадою судді, Л.І. Григор'єва наводить такі випадки: «Колишній суддя Міловського району Луганської області Я., систематично грубо порушувала законодавство при вирішенні кримінальних справ та вчинила проступки, що були оцінені кваліфікаційною комісією як несумісні з посадою судді. За однією кримінальною справою не оголосила публічно вирок, лише повідомила засудженого про міру покарання. При розгляді іншої кримінальної справи публічно негідними словами ображала учасників процесу... До винесення вироку ще по одній кримінальній справі, відвідувала приватно обвинувачену особу, що перебувала у слідчому ізоляторі.

А як можна оцінити поведінку колишнього судді військового суду Р., котрий систематично з'являвся на роботі в нетверезому стані, зриваючи з цієї причини судові процеси. В такому ж стані, втратив кримінальні справи поза межами суду.

Несумісні з посадою судді визнані Вищою кваліфікаційною комісією проступки, вчинені суддею Тростянецького районного суду Сумської області Л. Суддя з корисливих мотивів вступила в недозволені стосунки із засудженою нею особою, придбала у неї автомобіль, а до цього тривалий час затримувала виконання вироку щодо цієї особи, яким передбачалась оплата штрафу. Крім цього, розглянула адміністративну справу стосовно свого чоловіка і також не звернула постанову до виконання...» [27, с.78]. Така ж ситуація є характерною й щодо інших випадків припинення повноважень, оголошення доган і зниження кваліфікаційного класу суддів кваліфікаційними комісіями у зв'язку зі скоєння ними проступків, які ганьблять честь судді та несумісні з їх посадою [27, с.79].

Безперечно, ці заходи необхідні в плані зміцнення судової влади і мають позитивно впливати на інших суддів щодо дотримання ними правил професійної етики. Але нашу увагу привернуло дещо інше: у всіх наведених Л.І. Григор'євою прикладах поряд з аморальною поведінкою суддів простежується ознаки грубого порушення вимог закону (недодержання процесуальних правил здійснення правосуддя, дисциплінарні проступки і навіть факти вчинення злочинів). Очевидно, що саме ці правопорушення і слугували, в більшості випадків, підставами для дисциплінарних проваджень, а дані про неетичну поведінку, несумісну з посадою судді, «впливали» вже під час перевірок роботи цих суддів. Таким чином, факти прояву безкультурності, грубості та іншої неетичної поведінки з боку суддів, в більшості випадків залишаються непоміченими для Вищої кваліфікаційної комісії, якщо тільки судді грубо не порушують вимоги закону.

Відповідно, усвідомлення суддями безкарності та певним чином вседозволеності, є чи не основним чинником у зниженні рівня культури судових процесів. Які ж є засоби підвищення рівня моральності поведінки суддів?

Шляхи вирішення даної проблеми слід шукати в системі підбору суддівських кадрів, в порядку призначення на посаду суду, в забезпеченні соціальних гарантій для суддів і т.д. Однак, найвагомим засобом забезпечення високої моральної поведінки суддів має стати вироблення критеріїв оцінки поведінки суддів (в тому числі і для Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції) та реальна можливість притягнення їх до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог судової етики.

Слід зазначити, що відповідні кроки в цьому напрямку вже були зроблені. Так, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» законодавець чітко закріпив такі обов'язки, як: дотримуватися правил суддівської етики, виявляти повагу до учасників процесу, додержуватися присяги судді. Всі вони відносяться до обов'язків морально-етичного характеру. Одночасно, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 83 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» однією з підстав для дисциплінарної відповідальності судді є систематичне або грубе порушення правил

суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя [29].

Новелою Закону стало й те, що особа, вперше призначена на посаду судді, складає присягу, відповідно до змісту якої кожен суддя, окрім інших вимог, повинен дотримуватися морально-етичних принципів поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді та принижують авторитет судової влади [29].

Також Закон України «Про судоустрій і статус суддів» закріплює, що питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, затвердженим з'їздом суддів України (ст. 56) [29]. Цей документ, ухвалений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 р., містить низку рекомендацій суддям в період перебування на посаді щодо належної поведінки як службової, так і позаслужбової [30].

Всі етичні вимоги, які закріплені Кодексом суддівської етики, можна умовно розділити на дві групи: правила, що стосуються поведінки судді під час здійснення правосуддя, та правила, що регламентують позаслужбову діяльність судді.

Згідно з вимогами ст.ст. 11, 12 Кодексу суддівської етики важливим блоком етичних обов'язків судді є дотримання принципу гласності й відкритості судового розгляду. Так, суддя має надавати у встановленому законом порядку засобам масової інформації можливість отримувати інформацію, не допускаючи при цьому порушення прав і свобод громадян, приниження їх честі й гідності, а також авторитету правосуддя. Він має утримуватися від публічних заяв, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили. Суддя також не вправі розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи [30].

Варто зауважити, що відповідно до ч. 2 ст. 32 Закону України «Про Вищу раду юстиції» [31] порушення морально-етичних принципів поведінки судді є підставою визнати таку його поведінку порушенням присяги, що може потягнути звільнення судді згідно п. 5 ч. 5 ст. 126 Конституції України.

Відповідно до ст. 3 Кодексу суддівської етики суддя зобов'язаний

докладати всіх зусиль до того, щоб на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини його поведінка була бездоганною [30]. Варто зауважити, що таке широке формулювання встановлює досить високі стандарти позасудової поведінки судді, що вимагає від нього дотримання основних моральних імперативів, поширених у суспільстві. І хоча у розділах II і III Кодексу суддівської етики містяться більш конкретні правила поведінки судді під час здійснення правосуддя та його позаслужбової діяльності, все ж саме формулювання цих правил характеризується досить високим рівнем узагальнення.

Як зазначає А Музиченко, «відсутність чітко закріплених правил поведінки судді, з одного боку дозволяють останньому довільно трактувати саме поняття «суддівської етики», а з іншої сторони – це може бути посяганням на незалежність суддів. вплив на них під час прийняття рішень, оскільки за відсутності закріплених правил суддівської етики, притягнути до дисциплінарної відповідальності за їх порушення можна будь-якого суддю усіх ланок та інстанцій» [2, с.86].

А тому для вироблення чітких морально-етичних критеріїв оцінки поведінки суддів, як видається, слід законодавчо закріпити можливість використання практики Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції у дисциплінарних справах.

Аналогічним чином можна було б вирішити питання однакового застосування дисциплінарної відповідальності і за недотримання етичних правил поведінки професійними учасниками судового провадження – прокурорами та адвокатами.

Висновки і перспектива подальших розробок. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що судова культура та судова етика є необхідними передумовами реалізації засади гласності та відкритості кримінального провадження. Проведення судового розгляду в умовах високого рівня правової культури і професійної майстерності суддів та професійних учасників судового провадження, з дотриманням морально-етичних засад судової діяльності створює належні передумови для досягнення спеціальних завдань, які ставляться у ході реалізації положень засади гласності та відкритості кримінального провадження.

Процесуальна і загальна культура кожного судового процесу залежать від правової культури, професійного мистецтва, моральної зрілості судді та інших професійних учасників процесу. Естетична свідомість присутніх на судовому засіданні формується, головним чином, культурою судового процесу. Високі моральні якості судді та інших професійних учасників провадження можуть бути сильним впливовим стимулом для оточуючих, набуваючи об'єктивної можливості повторюватися у тій чи іншій мірі в інших людях.

Норми суддівської етики, розроблені й затверджені органами суддівського співтовариства, а також чіткі морально-етичні критерії оцінки поведінки суддів, вироблені на підставі рішень Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради юстиції у дисциплінарних справах, – це важливі орієнтири у професійній діяльності та позаслужбовій поведінці судді, які є дієвим механізмом забезпечення підзвітності суддів громадянському суспільству.

Література

1. Петрухин И.Л. Правовое государство и правосудие / И.Л. Петрухин // Советское государство и право. – 1991. – №1. – С. 19.
2. Музиченко А. Порушення правил суддівської етики – підстава дисциплінарної відповідальності судді: межі застосування / А. Музиченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2011. – № 87. – С.84-87.
3. Воспитательная роль социалистического правосудия / Под ред. А.Д. Бойкова, И. Нескулиса. – М.: Юрид.лит., 1982. – 184 с.
4. Бойков А.Д. Этика профессиональной защиты по уголовным делам / А.Д. Бойков. – М., 1978. – 176 с.
5. Бойков А.Д. Правовое воспитание в процессе правоохранительной практики / А.Д. Бойков // Организация и эффективность правового воспитания / Редкол.: Керимов Д.А., Кобец Н.Г., Мицкевич А.В., Сухарев А.Я. – М.: Мысль, 1983. – 285 с.
6. Горский Г.Ф. Судебная этика / Г.Ф. Горский, А.Д. Кокорев, Д.П. Котов. – Воронеж, 1973. – 271 с.
7. Грошевой Ю.М. Профессиональное правосознание судьи и социалистическое правосудие / Ю.М. Грошевой. – Харьков, 1986. – 184 с.
8. Леоненко В.В. Профессиональная этика участников уголовного производства / В.В. Леоненко. – К.: Наукова думка, 1981. – 164 с.

9. Ликас А.Л. Культура судебного процесса / А.Л. Ликас. – М., 1971. – 80 с.
10. Гласность судебной деятельности по уголовным делам / Отв. ред. В.В. Леоненко. – К.: Наук. думка, 1993. – 188 с.
11. Макарова З.В. Гласность уголовного процесса: монография / Под ред. З.З. Зинатуллина. – Челябинск: ЧГТУ, 1993. – 178 с.
12. Самсін І.Л. Порухення правил етики судді як дисциплінарний проступок / І.Л. Самсін // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 5(93). – С.35-38.
13. Завальнюк В.В. Правосуддя в Україні: антропологічний вимір / В.В. Завальнюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – № 64. – С.16-21.
14. Городовенко В.В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні: монографія / В.В. Городовенко. – К.: Фенікс, 2007. – 224 с.
15. Подкопаєв С.В. Дисциплінарна відповідальність суддів: сутність, механізм реалізації: монографія / С.В. Подкопаєв. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 206 с.
16. Овчаренко О.М. Роль суддівської етики в регламентації професійної діяльності судді: питання теорії і практики / О.М. Овчаренко // Вісник вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – 2013. – № 2. – С. 23-31.
17. Кобликов А.С. Юридическая этика: учебн. пособ. / А.С. Кобликов. – М: НОРМА-ИНФА*М, 2000. – 254 с.
18. Радутная Н.В. Этика судьи: монография / Н.В. Радутная. – М.: Рос. акад. правосудия, 2001. – 243 с.
19. Кравцов Б. Авторитет суда: Юридические диалоги / Б. Кравцов, Ю. Феофанов // Юридические диалоги. – Известия. – 1986. – 27 августа.
20. Кримінальний процес України: Підручник / М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.П. Шибіко. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
21. Строгович М.С. Независимость судей и народных заседателей и подчинение их только закону / М.С. Строгович // Конституционные основы правосудия в СССР / Под ред. В.М.Савицкого. – М.: Наука, 1981. – 360 с.
22. Молдован В.В. Судова риторика. Навчальний посібник / В.В. Молдован. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 496 с.
23. Общественные и личные интересы в уголовном судопроизводстве / Под ред. проф. Л.Д. Кокорева. – Воронеж, 1984. – 159 с.
24. Котов Д.П. Вопросы судебной этики / Д.П. Котов // Новое в жизни, науке, технике. Серия «Этика». – № 2. – М.: Знание, 1976. – 64 с.
25. Ароцкер Я.Е. Тактика и этика судебного допроса / А.Е. Ароцкер. – М.: Юрид. лит., 1969. – 120 с.
26. Строгович М.С. Проблемы судебной этики / М.С. Строгович. – М.: Право, 1974. – 272 с.
27. Громадська довіра: неупереджене правосуддя та юстиція / Матеріали українсько-канадської конференції 1-3 жовтня 1997 року. – К.: Українська Правнича Фундація, 1999. – 116 с.
28. Вища рада юстиції. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.vru.gov.ua/content/statistics/infresultvru.pdf>.

29. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42, № 43, № 44-45. – ст. 529 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

30. Кодекс суддівської етики : затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki\(1\).pdf](http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki(1).pdf).

31. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 25. – ст. 146 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/22/98>.

Анотація

Король В.В. Судова культура та судова етика як важливі передумови забезпечення засади гласності і відкритості судового провадження. – Стаття.

У статті досліджуються судова культура та судова етика як необхідні передумови реалізації засади гласності і відкритості кримінального провадження, підкреслено їх значення для забезпечення цієї засади та проведено загальний огляд елементів культури судової діяльності. Автором вносяться окремі пропозиції щодо підвищення рівня культури судових процесів та вироблення чітких морально-етичних критеріїв оцінки поведінки суддів.

Ключові слова: судова культура; судова етика; гласність і відкритість судового провадження; морально-етичні критерії оцінки поведінки судді.

Аннотация

Король В.В. Судебная культура и судебная этика как важные предпосылки обеспечения принципа гласности и открытости судебного производства. – Статья.

В статье исследуются судебная культура и судебная этика как необходимые предпосылки реализации принципа гласности и открытости уголовного производства, подчеркнута их значение для обеспечения этого принципа и проведен общий обзор элементов культуры судебной деятельности. Автором вносятся отдельные предложения по повышению уровня культуры судебных процессов и выработки четких морально-этических критериев оценки поведения судей.

Ключевые слова: судебная культура; судебная этика; гласность и открытость судебного производства; морально-этические критерии оценки поведения судьи.

Summary

Korol V.V. The Judicial Culture and Judicial Ethics as Important Precondition for the Principles of Transparency and Openness of the Proceedings. – Article.

The article explores the judicial culture and judicial ethics as prerequisites of implementation of the criminal proceedings transparency and openness principles. It is emphasized their importance to ensure the principles and conducted a general overview of the culture judicial activities elements. The author makes specific proposals to promote the culture of litigation and develop clear ethical criteria of evaluating judicial conduct.

Key words: judicial culture; judicial ethics; the transparency and openness of the proceedings; the ethical criteria of human conduct evaluation.

УДК 343.123.5

Б.Е. Маїлунц

аспірантка кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЯ ПРОКУРОРА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Постановка проблеми. Норми Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) визначають функцію, яка має бути реалізована прокурором на досудовому розслідуванні. Зокрема, у ч. 2 ст. 36 КПК України визначається, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Згідно із Законом України «Про прокуратуру» (далі – ЗУ «Про прокуратуру») від 14.10.2014 р. на прокуратуру покладені наступні функції:

1. підтримання державного обвинувачення в суді;
2. представництво інтересів громадянина і держави в суді у випадках, визначених Законом;
3. нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
4. нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у